

Doc. dr. Luka Vidmar, vodja
Osrednji specializirani informacijski center
za humanistiko
ZRC SAZU
Novi trg 2
1000 Ljubljana

Prof. dr. József Györkös, direktor
Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS
Bleiweisova cesta 30
1000 Ljubljana

Zadeva: **Odziv OSICH na dopis dr. Simona Kreka in sopolpisnikov direktorju ARRS glede novih tipov 2.26 in 2.27 v Tipologiji dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu COBISS**

Spoštovani prof. dr. József Györkös!

V imenu OSICH se odzivam na dopis dr. Simona Kreka in enajstih sopolpisnikov (in na priloženi dopis združenja EURALEX) v zvezi z novima tipoma 2.26 in 2.27 v Tipologiji dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu COBISS, ki ste ga 7. 1. 2017 prejeli po elektronski pošti, OSICH pa ga je skupaj z drugimi OSIC dobil v vednost. Dr. Krek in sopolpisniki navajajo v zvezi z omenjenima tipoma in delom OSICH vrsto neutemeljenih, zavajajočih in napačnih trditev, na podlagi katerih predlagajo agenciji več ukrepov. Na te trditve odgovarjam po vrsti, kakor so navedene v dopisu (in priloženem dopisu).

1. OSICH zavrača večkrat ponovljeno trditev, da je OSICH s pobudo za nova tipa privilegiral ZRC SAZU in posebej Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Od uvedbe bibliografij raziskovalcev in njihovega vrednotenja do leta 2016 ni bilo urejeno točkovanje znanstvenih slovarjev, ki smo jih – kar je izrecno dovoljevala Tipologija – zasilno kategorizirali kot znanstvene monografije. OSICH je zato oktobra leta 2010 ARRS poslal predlog vrednotenja znanstvenih slovarjev (današnja tipa 2.26 in 2.27), ki so ga sestavili sodelavci OSICH v sodelovanju s področnimi strokovnjaki iz ZRC SAZU, tudi z Inštituta za slovenski jezik. Sodelovanje OSICH s strokovnjaki iz ZRC SAZU in z Inštituta za slovenski jezik nikakor ni sporno. Opiranje vsakega OSIC na mnenja strokovnjakov iz ustanove, ki je v tekočem mandatu izvajalec nalog osrednjega informacijskega centra, je nujno in predvideno v razpisnih pogojih ARRS (razdelek Strokovne reference prijavitelja). Inštitut za slovenski jezik pa je edina slovaropisna ustanova v Sloveniji, zato je kompetentna za tovrstno posvetovanje. Omenjeni predlog OSICH je bil obravnavan na različnih ravneh ARRS (Znanstveni svet za humanistiko, vsi OSIC, Znanstveni svet ARRS), IZUM in pristojnega ministrstva, kjer so ga ocenjevali člani teh teles – med njimi tudi jezikoslovci, ki niso sodelavci ZRC SAZU. Sprejeta tipa sta sedaj s kriteriji opredeljena natančneje kakor ostali tipi v Tipologiji, s čimer je jasno začrtana meja med znanstvenimi in strokovnimi slovarji (leksikoni in enciklopedijami), namenjena pa sta izključno znanstvenim slovarjem (leksikonom in enciklopedijam) – ne glede na to, kdo in kje jih bo v prihodnosti pisal.

2. OSICH zavrača trditev, da predlog OSICH, poslan ARRS leta 2010, vsebuje navodilo o dodeljevanju obeh tipov »po pooblastilu Znanstvenega sveta Instituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU«, in zavrača povezovanje te formulacije z zdaj veljavno Tipologijo.

Trditev je neresnična. Predlog OSICH, poslan ARRS leta 2010, ni vseboval te formulacije. Prav tako si OSICH pod mojim vodstvom (2012–2017) ni prizadeval za vključitev te ali podobne formulacije v kakršenkoli pravilnik, zato je ni mogoče najti v zdaj veljavnem Pravilniku in Tipologiji ali kateremkoli drugem dokumentu ARRS zadnjih sedmih let v zvezi s kategorizacijo in vrednotenjem objav raziskovalcev.

3. OSICH zavrača trditev, da je ARRS do leta 2015 zavračala predlog OSICH za nova tipa.

Nobeno telo ARRS ni nikoli zavrnilo tega predloga OSICH, zato o tem ne obstaja nikakršen sklep nobenega telesa ARRS. Predlog je bil več let v obravnavi zaradi menjave vodstva in organov ARRS in zaradi urejanja tehnične podlage (IZUM) za izvedbo vrednotenja novih tipov.

4. OSICH zavrača večkrat ponovljeno trditev, da sta OSICH in ARRS netransparentno sprejela nova tipa, preprečila strokovno razpravo o njima in delovala samo v korist ZRC SAZU.

OSICH vedno in redno obravnava vse pobude, vprašanja in pritožbe ne glede na to, kdo jih pošilja ali od kod prihajajo. (Posebej opozarjam na angažiranost OSICH pri reševanju problema dopoljenih izdaj, problema integritetnih virov, problema velikega števila avtorjev in drugih problemov, ki se niso pojavili samo ali sploh ne znotraj ZRC SAZU in humanistike.) Toda OSICH ni niti do oktobra leta 2010 niti do novembra leta 2015 od dr. Kreka ali katerega od soprodpisnikov dobil nobene pobude, vprašanja ali pritožbe glede vrednotenja slovarjev. Tega OSICH tudi ni mogel pričakovati, saj dr. Krek in soprodpisniki (prav tako ustanove, ki jih navajajo kot afilijacije) niti do leta 2010 niti do danes niso izdelali nobenega znanstvenega slovarja. Noben OSIC, tudi OSICH ne, ne objavlja pobud, vprašanj in pritožb, ki jih dobi ali sestavi sam, ampak jih obravnava v skladu s svojimi pristojnostmi in – ko je to potrebno – na višjih ravneh v sodelovanju z ARRS. Tako je bilo tudi v tem primeru. OSICH je leta 2010 sklepal in še danes sklepa, da so pomanjkanje vrednotenja znanstvenih slovarjev in leksikonov opazili in kritizirali tisti raziskovalci, ki se ukvarjajo z znanstveno leksikografijo. Na podlagi njihovih večletnih in večkratnih pobud in pritožb je OSICH leta 2010 izoblikoval omenjeni predlog in ga nato podpiral vse do uveljavitve leta 2016. Nova tipa temeljnega znanstvenega slovarja (leksikona in enciklopedije) in znanstvenega terminološkega slovarja (leksikona in enciklopedije) je podpiral v iskrenem prepričanju, da bo tako pomagal k pravičnejšemu vrednotenju dela raziskovalcev, ki se s tem ukvarjajo – ne glede na to, ali znotraj ali zunaj ZRC SAZU. Dr. Krek je želel od mene kot vodje OSICH in od ARRS opise novih tipov za prenovljeno Tipologijo prvič dobiti šele novembra 2015 (v telefonskem pogovoru in elektronskem sporočilu), potem ko je prenovljeno Tipologijo že potrdil Znanstveni svet ARRS, in nato znova februarja 2016, ko je bila prenovljena Tipologija že v medresorskem usklajevanju. Po posvetovanju z ARRS (gospo Marico Žvar) in njeno pravno službo sem lahko dr. Kreku obakrat odgovoril samo, da ne smem javno predstavljati Tipologije ali njenih delov, ker je v postopku medresorskega usklajevanja in ker ima status delovnega gradiva.

5. OSICH zavrača trditev, da evropska in svetovna leksikografija ne poznata termina *temeljni slovar*.

Izraz *temeljni slovar* uporablja resolucija Nacionalni program za jezikovno politiko 2014–2018, ki jo je sprejel Državni zbor RS. Izraz se navezuje na terminologijo ARRS, ki uporablja termin *temeljni projekt*. Terminu *temeljni slovar* v angleščini ustreza termin *comprehensive dictionary*.

6. OSICH zavrača trditev, da gre »motiv ubeseditve« kriterijev za nova tipa »iskati predvsem v objavi Predloga za izdelavo Slovarja sodobnega slovenskega jezika iz leta 2013 [...] in v metodoloških temeljih, opisanih v znanstveni monografiji Slovar sodobne slovenščine« iz leta 2015.

Trditev je nesmiselna, ker so bili omenjeni kriteriji izoblikovani pred letom 2010, OSICH pa jih je ARRS poslal oktobra 2010.

7. OSICH zavrača trditev, da kriterij »visoka stopnja izhodiščne urejenosti gradiva« onemogoča različne postopke izdelave slovarskih gesel.

Navedeni kriterij nikakor ni previsok za znanstveno zasnovan slovar in ga je lahko doseči, na primer z izhodiščem v elektronskem besedilnem korpusu.

8. OSICH zavrača trditev, da je kriterij »vsaj 70 človek-let dela« za temeljni znanstveni slovar sporen, ker ni vsebinski in ne spodbuja k sodelovanju.

Glede na dosedanje izkušnje in vse dostopne podatke ni bil še noben temeljni slovar v Sloveniji in svetu izdelan prej kot v 70 človek-letih. Prav vsi temeljni slovarji pri nas in v tujini so nastali v sodelovanju mnogih strokovnjakov. Ta pogoj torej v resnici spodbuja k sodelovanju in višji kvaliteti znanstvenega dela.

9. OSICH zavrača trditev, da kriterij »ročno, s strani človeka interpretirani podatki« pomeni »eksplicitno in pavšalno izključevanje strojno generiranih podatkov« in s tem potiskanje slovenske leksikografije »nazaj v 20. stoletje«.

Trditev je zavajajoča. Pogoj nikakor ne izključuje strojno generiranih podatkov pri sestavljanju temeljnega znanstvenega slovarja. Strojno generirani podatki so v sodobnem slovaropisju nujnost, vendar je za temeljno znanstveno slovaropisje prav tako nujno, da jih interpretira človek. Omenjeni kriterij torej samo preprečuje površno izdelavo slovarja in je ključen za zagotavljanje njegove znanstvene narave.

10. OSICH zavrača trditev, da je s kriterijem »zasnovan oz. interpretiran za človeškega uporabnika« iz znanstvene leksikografije »eksplicitno izključena računalniška namenska raba slovarskih podatkov«.

Trditev je zavajajoča. Omenjeni kriterij nikakor ne izključuje računalniške rabe slovarskih podatkov, temveč samo preprečuje, da bi za temeljni znanstveni slovar proglasili kakšno podatkovno zbirko, ki je uporabna samo v jezikovnotehnološke namene. Seveda pa je vsako slovarsko podatkovno zbirko, ki je namenjena izdelavi slovarja za človeškega uporabnika, danes mogoče in nujno potrebno zasnovati tako, da je uporabna tudi za jezikovne tehnologije.

11. OSICH zavrača trditev, da opredelitev tipa 2.27 (znanstveni terminološki slovar, enciklopedija ali tematski leksikon) postavlja v slabši položaj znanstvenike zunaj Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU.

Trditev je neutemeljena in nejasna. Vsak slovar, enciklopedija ali leksikon, ki bo ustrezal predpisanim pogojem, bo – ne glede na avtorja ali ustanovo – uvrščen v ustrezen tip. Enako velja za znanstveno monografijo in vse druge tipe, opredeljene v Tipologiji. Kriteriji v Tipologiji so in morajo biti za vse enaki, ni in ne more pa biti naloga Tipologije, da se ukvarja z problemom financiranja raziskovalcev.

12. OSICH zavrača trditev, da so izrazi *slovar, enciklopedija in leksikon* zastareli in da jih danes nadomešča izraz *zbirka podatkov* ali *podatkovna zbirka*.

To ne drži. *Slovar, enciklopedija in leksikon* niso isto kot *zbirka podatkov*. Zbirka podatkov je lahko podlaga za slovar, enciklopedijo ali leksikon, ne zagotavlja pa samoumevno **strokovne ali znanstvene urejenosti in interpretacije podatkov**, ki jo morajo nujno imeti omenjeni trije tipi publikacij.

13. OSICH zavrača trditev, da sta nova tipa podlaga za manipulacijo z znanstvenimi točkami, in zavrača fiktiven izračun znanstvenih točk za dva slovarja.

Trditev, da sta nova tipa podlaga za manipulacijo z znanstvenimi točkami, in fiktiven izračun točk za dva slovarja, ki naj bi urednikom/avtorjem prinesla 1350 in 1110, skupaj 2460 točk, nimata nobene podlage v preverljivih dejstvih in sta zato brezpredmetna.

OSICH v resnici omenjenih slovarjev (*Slovar slovenskega knjižnega jezika* 2014 in *Slovar slovenskega knjižnega jezika* 2016) **(še) ni uvrstil v tip 2.26 ali 2.27, zato (še) nista dobila znanstvenih točk**. Podlaga za kategorizacijo in posledično znanstveno vrednotenje obeh slovarjev sta Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu COBISS in Pravilnik o postopkih (so)financiranja in ocenjevanja ter spremljanju izvajanja raziskovalne dejavnosti – Priloga 1 (Bibliografska merila znanstvene in strokovne uspešnosti). Za točkovanje obeh slovarjev sta relevantni dve točki v Bibliografskih merilih:

1. Točkovanje znanstvenih slovarjev (str. 3)

– temeljni znanstveni slovar (2.26): 160 točk (po analogiji z znanstveno monografijo: točke se delijo s številom avtorjev)

– glavni urednik temeljnega znanstvenega slovarja: 80 točk (po analogiji z uredništvom revije: točke se ne delijo s številom urednikov)

– urednik, področni urednik temeljnega znanstvenega slovarja: 40 točk (po analogiji z uredništvom revije: točke se ne delijo s številom urednikov)

– znanstveni terminološki slovar (2.27): 120 točk (po analogiji z znanstveno monografijo: točke se delijo s številom avtorjev)

– glavni urednik znanstvenega terminološkega slovarja: 60 točk (po analogiji z uredništvom revije: točke se ne delijo s številom urednikov)

– urednik, področni urednik znanstvenega terminološkega slovarja: 30 točk (po analogiji z uredništvom revije: točke se ne delijo s številom urednikov)

2. Točkovanje novih (dopolnjenih) izdaj (str. 7)

»Nova izdaja znanstvenega dela se točkuje s 50 % točk ustrezne kategorije izvornika. Kot nova (dopolnjena, predelana) se upošteva izdaja z manj kakor tretjino novega besedila. Kot izvorna izdaja se upošteva izdaja z bistvenimi spremembami oz. najmanj tretjino novega besedila.«

Kategorizacija: Na podlagi Tipologije in Pravidnika bo OSICH *Slovar slovenskega knjižnega jezika 2014 (druga izdaja)* (COBISS ID=274207744) uvrstil v tip 2.26 (temeljni znanstveni slovar). Ker gre za drugo, dopolnjeno (tiskano) izdajo, v kateri delež novega besedila ne presega ene tretjine, se bodo točke, ki ji pripadajo po tipu 2.26, prepolovile. Elektronske objave istega slovarja (COBISS ID=275723008, COBISS ID=275718400, COBISS ID= 275732736) bodo izločene iz točkovanja.

Točkovanje: Vsak od 12 glavnih urednikov (ki so hkrati avtorji gesel) bo prejel **40 točk**.

Komentar: Uredniki/avtorji slovarja ne bodo prejeli **nobnih drugih točk** poleg navedenih. Točkovanje uredniških deležev v slovarju je torej kvantitativno primerljivo s točkovanjem samostojnih znanstvenih poglavij v znanstveni monografiji.

Kategorizacija: Na podlagi Tipologije in Pravidnika bo OSICH *Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016 (tretja izdaja)* (COBISS ID=286882304) uvrstil v tip 2.27 (znanstveni terminološki slovar), saj ne izpolnjuje vseh kriterijev za tip 2.26 (predvsem ne kriterija »70 človek-let«). Ker gre za tretjo, dopolnjeno (elektronsko) izdajo, v kateri delež novega besedila presega eno tretjino, bodo točke, ki ji pripadajo po tipu 2.27, ostale neokrnjene.

Točkovanje: Vsak od 15 glavnih urednikov (ki so hkrati tudi avtorji gesel) bo prejel **60 točk**.

Komentar: Uredniki/avtorji slovarja ne bodo prejeli **nobnih drugih točk** poleg navedenih. Točkovanje uredniških deležev v slovarju je torej kvantitativno primerljivo s točkovanjem samostojnih znanstvenih poglavij v znanstveni monografiji.

14. OSICH zavrača pomisleke združenja EURALEX glede novih tipov v Tipologiji.

Pomisleki, ki jih navaja združenje EURALEX, temeljijo na navedenih trditvah iz dopisa dr. Kreka in sopodpisnikov, ki jih OSICH zavrača. Nova tipa in kriteriji zanj v resnici ustrezajo sodobnim pogledom na slovaropisje, kakor se izvaja v evropskih državah.

Na podlagi analize dopisa dr. Kreka in sopodpisnikov (in priloženega dopisa združenja EURALEX) in na podlagi zavrnitve vseh njihovih glavnih trditev ugotavljam, da so sklepi omenjenih dveh dopisov neutemeljeni. Prav tako ugotavljam, da ni nobenih razlogov, da bi ARRS sprejela na teh napačnih trditvah in sklepih temelječe končne predloge dr. Kreka in sopodpisnikov: neuporaba in neupoštevanje tipov 2.26 in 2.27 ter kriterijev zanj v postopkih kategorizacije in točkovanja do »konsenzualno sprejetih sprememb pravilnika« ter zamenjava vodje OSICH. V imenu OSICH svetujem, da ARRS te predloge zavrne.

S spoštovanjem,

Luka Vidmar

V Ljubljani, 18. 1. 2017